

# ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ СТУДЕНТІВ ПСИХОЛОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ: ІНТЕГРАТИВНИЙ ПІДХІД

## PSYCHOLOGICAL READINESS OF PSYCHOLOGY STUDENTS FOR PROFESSIONAL ACTIVITY IN CONDITIONS OF WAR: AN INTEGRATIVE APPROACH

Стаття присвячена проблемі формування психологічної готовності студентів-психологів до професійної діяльності в умовах повномасштабної війни. Актуальність дослідження зумовлена потребою суспільства у фахівцях, здатних ефективно працювати з наслідками травматичних подій, посттравматичного стресового розладу, депресивних і тривожних станів. Причини вибору професії, усвідомлення особливих задач спеціаліста, який має працювати в умовах війни та повоєнного часу є важливими складовими підґрунтя психологічної готовності до професії. Підготовка психологів вимагає перегляду змісту освітніх програм та впровадження нових підходів, які враховують реалії війни. В статті обґрунтовано доцільність застосування інтегративного підходу як системної основи дослідження психологічної готовності до професійної діяльності. Такий підхід дозволяє враховувати взаємозв'язки між особистісними, соціальними й професійними аспектами формування фахівця. Здійснено аналіз досліджень вітчизняних науковців, які вивчали проблему психологічної готовності майбутніх психологів до професійної діяльності та зроблені акценти на тих аспектах, які актуалізуються під час війни.

Визначено п'ять ключових компонентів психологічної готовності: мотиваційно-вольовий, когнітивно-оперативний, психофізіологічний, соціально-психологічний та етико-аксіологічний. Особлива увага приділяється ролі стресостійкості, професійної самоідентичності, етичних дилем і моральних переконань, що формуються під час навчання та практики. Зазначено, що значна частина абітурієнтів обирає професію психолога під впливом особистих втрат і прагнення надати допомогу іншим, що потребує глибокої внутрішньої мотивації. Результати можуть бути використані при вдосконаленні освітніх програм, запровадженні психодіагностичних методик оцінки психологічної готовності студентів до майбутньої професійної діяльності в екстремальних умовах.

**Ключові слова:** психологічна готовність, інтегративний підхід, мотиваційно-вольовий компонент, соціально-психологічний компонент, етико-аксіологічний компонент,

когнітивно-оперативний компонент, стресостійкість.

The article addresses the issue of developing psychology students' psychological readiness for professional activity amid full-scale warfare. The relevance of this research stems from the societal demand for specialists capable of effectively dealing with the consequences of traumatic events, post-traumatic stress disorder, as well as depressive and anxiety conditions. Factors such as the motivation behind choosing the profession, awareness of the unique tasks faced by specialists working during and after war, are essential elements in forming psychological readiness for professional engagement.

The training of psychologists necessitates a revision of educational content and the implementation of new approaches that reflect the realities of war. The article substantiates the appropriateness of an integrative approach as a systemic basis for studying psychological readiness for professional practice. This approach enables the consideration of interrelations among personal, social, and professional dimensions of a specialist's formation.

An analysis of domestic scholarly research on the psychological readiness of future psychologists for professional activity is provided, with a focus on the aspects that become particularly relevant during wartime. Five key components of psychological readiness are identified: motivational-volitional, cognitive-operational, psychophysiological, socio-psychological, and ethical-axiological. Special attention is given to stress resilience, professional self-identity, ethical dilemmas, and moral convictions formed through education and practice.

It is noted that a significant proportion of students choose the profession of psychologist due to personal loss and a desire to help others, which requires profound intrinsic motivation. The findings can be utilized to enhance educational programs and to introduce psycho-diagnostic methods for assessing students' psychological readiness for future professional activity in extreme conditions.

**Key words:** psychological readiness, integrative approach, motivational-volitional component, socio-psychological component, ethical-axiological component, cognitive-operational component, stress resilience.

УДК 159.98+316.613.5  
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2025.73.39>

**Спиця Н.В.**

к.філос.н., доцент,  
викладач кафедри психології  
та педагогіки  
Дніпровський державний університет  
внутрішніх справ

**Вступ.** Підготовка майбутніх психологів до професійної діяльності в умовах війни вимагає опанування специфічних компетентностей. Зокрема, важливими є навички стресостійкості, здатність оперативно приймати рішення в кризових обставинах і ефективно функціонувати за умови обмежених ресурсів. Війна в Україні істотно трансформувала запити до психологічної підготовки майбутніх фахівців: актуалізується потреба в уміннях працювати з гострою психологічною травмою, розуміти

особливості військової психології, володіти методами реабілітації й адаптації учасників бойових дій. Майбутні психологи повинні бути готовими до складних моральних викликів, пов'язаних із роботою в умовах збройного конфлікту, наприклад, в питаннях збереження конфіденційності, дотримання професійної етики та нейтральності. Водночас необхідно брати до уваги, що професійна діяльність у таких обставинах суттєво виснажує й самих фахівців, тому особливої уваги потребує-

ють механізми підтримки їхнього психічного стану та внутрішнього ресурсу.

Російсько-українська війна триває з 2014 року і вже відтоді система вітчизняної вищої освіти постала перед численними викликами щодо особливостей підготовки та перепідготовки професійних психологів. Лютий 2022 року приніс нашої країні категоричну трансформацію свідомості та нові умови життєстрою суспільства. Відтак і питання професійної готовності студентів-психологів набуває особливої актуальності, оскільки саме від їхньої підготовки залежить якість психологічної допомоги постраждалим та стабільність суспільства загалом. Варто зазначити, що багато громадян, які раніше мали досвід у зовсім інших сферах, з початком повномасштабного вторгнення рф переорієнтовуються на допоміжні спеціальності – волонтерство, надання психологічної підтримки, що для певних категорій суспільства, які буквально утворились через війну, стає не просто соціальною місією, а й новою професією. Молоді люди, які лише обирають фах психолога в якості своєї першої спеціальності, також перебувають під впливом численних чинників, зумовлених війною. Це породжує низку важливих питань: чи достатньо глибоко майбутні фахівці усвідомлюють сенс та складність своєї професійної місії? чи не є вибір фаху способом самопомогти в умовах внутрішньої турбулентності? чи залишаться вони в професії після завершення бойових дій? наскільки якісною буде їхня підготовка, та чи потребує система вищої психологічної освіти трансформації в умовах збройного протистояння?

**Виклад основного матеріалу.** Сучасна реальність в Україні, обтяжена війною, економічною нестабільністю та деструктивним інформаційним тиском, висуває нові виклики перед фахівцями психологічної галузі. Потреба в спеціалістах, здатних оперативно орієнтуватися на внутрішні потреби особистості та її ціннісні орієнтири, стрімко зростає. Успішне виконання професійних обов'язків психологом базується на глибокому розумінні своєї ролі та відповідальності, що можливо лише за умов високого рівня морального розвитку особистості. У зв'язку з цим система вищої освіти має бути спрямована не тільки на формування фахових знань, а й на всебічний розвиток моральних якостей майбутніх фахівців. «Водночас, – вказує О. Романенко, – попри достатню кількість методологічних та теоретичних розробок, на сьогоднішній день в практиці роботи психолога актуальним є створення ергономічних діагностичних програм, які дозволяють отримувати інформацію про структурні компоненти готовності до навчально-професійної діяльності та відслідковувати динаміку її розвитку» [1]. На думку дослідниці, особливого значення набуває аналіз індивідуальних особливостей студентів, які є основою їх майбутньої професійної успішності. Психологічна готовність до майбутньої діяльності формується як комплекс характеристик, що визначають здатність майбут-

нього психолога бачити себе активним учасником професійної взаємодії ще на етапі здобуття освіти [1].

Згідно з дослідженням Т. Комар і М. Горенка [2], підготовка майбутніх психологів до консультування в умовах війни є вкрай актуальною проблемою, зумовленою складною геополітичною ситуацією. Сьогоднішні реалії – війна в Україні, а також загальне зростання кількості збройних конфліктів диктують потребу у висококваліфікованих фахівцях, здатних забезпечити ефективну психологічну допомогу. Психологи, які працюють у зонах бойових дій або з постраждалими, стикаються з рядом викликів, що вимагають спеціалізованих навичок: від діагностики посттравматичного стресового розладу до роботи з тривожними та депресивними станами, тобто з усім спектром психогенних розладів. Важливо, щоб фахівці володіли не лише знаннями у сфері консультування, але й практичними інструментами для підтримки та відновлення психічного здоров'я клієнтів.

Військові дії, що тривають в Україні, створюють унікальні умови, в яких особливої ваги набуває урахування соціокультурного контексту, етичних особливостей і специфіки спільнот. Ці чинники значно впливають на ефективність психологічної підтримки, роблячи її чутливою до культурного середовища. Психологічна підготовка студентів, які в майбутньому працюватимуть у подібних умовах, є ключовою для забезпечення якісної допомоги тим, хто опинився в критичних життєвих ситуаціях.

Аналіз підходів до формування професійної готовності психологів, здійснений рядом дослідників серед яких варто згадати Бондаренко О., Журавльова Л., Горенко М., Комар Т., Міненко О., В. Панко, Чаплак Я. свідчить про високі вимоги до особистісних характеристик фахівця. Зокрема, прагнення до відповідності ідеалам професії іноді змушує спеціалістів приглушати певні особистісні риси, якщо ті не відповідають професійним очікуванням. Поряд із загальними професійними вимогами зростає потреба в підготовці фахівців, які вміють працювати з особливо вразливими групами – людьми, що пережили травматичні події, втрати, зокрема пов'язані з війною. Функціональні аспекти консультативної практики формуються відповідно до її основних цілей, які полягають у сприянні клієнтам у розвитку здатності самостійно долати життєві труднощі, покращувати соціальні взаємини та налагоджувати ефективну комунікацію. В процесі консультації особлива увага приділяється пошуку внутрішніх ресурсів особистості, що допомагають людині подолати складну ситуацію. Одне з головних завдань фахівця-психолога – проаналізувати джерела проблеми та підтримати клієнта у визначенні можливих способів її вирішення. На тлі соціальних викликів дедалі більше людей звертаються по психологічну підтримку, зокрема ті, хто стикається з критичними життєвими подіями, проявами суїцидальних тенденцій або залежностями.

Важливим елементом професійної підготовки майбутніх психологів є розвиток їхньої професійної самооцінки. Вона формується в процесі практичної діяльності та пов'язана з осмисленням власних якостей, необхідних для успішного виконання фахових обов'язків. Згідно з дослідженнями Р. Бернса, професійна ефективність залежить не лише від реальних здібностей, а й від сприйняття особистістю власного потенціалу. Тому вивчення професійної самооцінки є ключовим для формування успішного професійного «Я» та визначення індивідуальної освітньої траєкторії.

Як зазначає А. Мудрик, «особистісна готовність майбутнього психолога до професійної діяльності є соціокультурним і психологічним феноменом, що включає в себе впорядковану сукупність ціннісно-змістовних регулювальників, що забезпечують твердість його суб'єктної позиції і емоційно-вольових станів» [3, с. 59]. А. Яблонський, досліджуючи питання формування мотиваційної готовності майбутніх психологів до експертної діяльності впевнений, що зважаючи на зростаючі вимоги до фахівців у сфері освіти, мотиваційна складова є фундаментом для професійного самовизначення. Її формування пов'язане із поєднанням високого рівня особистісного розвитку зі свідомим усвідомленням соціального значення експертної функції. На його думку, ефективна експертиза можлива лише за умови врахування міждисциплінарності та методологічних принципів, а також підкріплена практичними навичками. Також він підкреслює гуманістичний характер професії психолога, що вимагає наявності гуманітарної рефлексії як неодмінної складової особистості фахівця.

У контексті професійної підготовки надзвичайно важливо розвивати психологічну готовність до різних форм діяльності. Вона формується через участь у різноманітних практичних ситуаціях та рольових моделях, що забезпечує майбутньому спеціалісту впевненість у власній здатності до професійної реалізації. Одним з ключових компонентів психологічної готовності є становлення професійної самоідентичності. Багато випускників, які завершують навчання на психологічних кафедрах, стикаються з труднощами адаптації в професійній сфері. Ямчук Т. стверджує, що «серед чинників розвитку професійної самоідентичності дослідники виокремлюють: професійну обізнаність; емоційно-позитивне ставлення до інформації про професію та себе як її представника; уявлення про ідеальний образ фаху; усвідомлення власної причетності до професії; очікування та соціальні перспективи, які вона відкриває; сформовану концепцію «Я»; професійне спілкування з фахівцями; опанування прав, обов'язків і норм професійної діяльності» [4, с. 32–33].

Згідно з численними дослідженнями вітчизняних фахівців серед яких варто відмітити, наприклад: Н. Пов'якель, Н. Чепелєвої, Т. Щербан, Т. Ямчук та ін. [5; 6; 7], центральним чинником ефективною реалізації в психологічній сфері є осо-

бистісні якості фахівця – його здатність до глибокої рефлексії та емпатії, що дозволяє не лише розуміти внутрішній світ інших, а й краще пізнавати самого себе. Така внутрішня робота є підґрунтям для розвитку професійної автономії, креативності та ідентичності. Т. Ямчук вказує, що дійсно висококласного спеціаліста психолога відрізняє не тільки професійна підготовка, а й «природна здатність проникати в душу». Процес становлення професіонала розглядається як такий, що проходить через кілька рівнів: місійний (усвідомлення високого сенсу і морального виміру професії), ідентифікаційний (прийняття соціальних і професійних ролей), ціннісний (любов до професії, культури, людства), та здібнісний (розуміння невербальної комунікації, майстерність тлумачення, постановка точних запитань тощо) [4, с. 38].

Деякі дослідники наголошують на важливості динамічних змін у сприйнятті майбутньої професійної ролі студентами, що простежується під час моніторингових досліджень ставлення до обраного фаху. Це стосується як тих, хто лише розпочав свій освітній шлях, так і тих, хто вже набув базових знань і досвіду. Освітній процес і перші кроки в практичній сфері дають можливість глибше усвідомити характер професії, що часто супроводжується переосмисленням власних очікувань, обмежень і мотивації. У деяких випадках це призводить до дезадаптації або навіть втрати інтересу до професії, яка раніше сприймалась як життєве покликання. Так, наприклад, Кіріллова А. звертає увагу на специфіку освітнього процесу в останні роки, зокрема в умовах пандемії та воєнного стану. Формат дистанційного навчання істотно впливає на формування психологічної готовності студентів. За результатами опитування, 77% опитаних висловили думку, що дистанційне навчання має потенціал, а 82% вважають його зручним. Проте, лише 51% респондентів виявили задоволення рівнем знань, здобутих у такому форматі в умовах війни, порівняно з попередніми роками. Аналізуючи відвідуваність занять, можна припустити, що її рівень прямо впливає на якість засвоєння матеріалу. На завершення 2022–2023 навчального року понад чверть студентів була евакуйована в межах України, ще близько 13% – за кордон. Така ситуація створює додаткові труднощі – мовні, технічні, фінансові, що знижує залученість до навчального процесу. Водночас дистанційне навчання вимагає від студентів високого рівня самодисципліни, мотивації та здатності до саморегуляції. Ті, хто успішно проходять цей шлях, демонструють вищий рівень вольової готовності порівняно з довоєнними умовами.

Розглядаючи професійну підготовку психологів у період воєнних дій, варто підкреслити, що мова йде не лише про фахівців у військовій системі. Сьогодні будь-який практикуючий психолог стикається з численними кейсами, пов'язаними з наслідками війни: реабілітація військових, підтримка членів їхніх родин, подолання втрат, насильства, втрати житла та засобів існування, а також наслідки

фізичних і психічних травм. Такі проблеми значною мірою відрізняються від тих, які мали місце в мирний час. До категорій осіб, які найбільше постраждали внаслідок війни, належать: внутрішньо переміщені особи; ті, хто пережив окупацію чи бойові дії; жертви насильства; військовослужбовці, ветерани та члени їхніх сімей. Саме ці групи формують основну цільову аудиторію психологічної допомоги у воєнний час.

Серед сучасних досліджень існує ще одне авторське трактування готовності до професійної діяльності як психічного стану, що включає усвідомлення себе, внутрішню мотивацію, рефлексивність, здатність до самоорганізації, а також сформовані вміння, навички, знання та компетенції, спрямовані на виконання професійних завдань і досягнення самореалізації [8, с. 172]. У контексті роботи з наслідками війни І. Тарасова звертає увагу на потребу в корекції травматичних розладів, адаптації ветеранів, реабілітації постраждалих та супроводу родин військових. Також підкреслюється важливість врахування культурної специфіки й ідентичності клієнтів.

У надзвичайних умовах відбуваються зміни у функціонуванні психіки, а саме: формується новий рівень психічної активності, який залежить від здатності особи адаптуватися до екстремального середовища. Психологічні трансформації зачіпають не тільки самих військових, а й їхніх рідних, а також осіб, які були змушені залишити свої домівки. У зв'язку з цим психолог повинен володіти стресостійкістю, здатністю до етичного прийняття рішень, глибокими комунікативними вміннями, а також моральною зрілістю, тобто, рисами, які також притаманні професіоналам у військовій сфері.

Крім інтеграції системи знань в сучасному світі вищої освіти, для професійної підготовки майбутніх психологів важливим залишається і аспект виховання, формування громадянської, національної ідентичності, ціннісних орієнтирів поряд з формуванням професійної ідентичності. Інтегративний підхід є вкрай важливим для актуалізації само становлення, самоідентичності майбутнього студента: «Значущість для молодого людини професійної ролі, як визначеного соціального статусу, котрого вона має досягти шляхом навчання у ЗВО, важко переоцінити» [4, с. 56].

Готовність до професійної діяльності в сфері психології розглядається як цілісне внутрішнє налаштування особистості, яке поєднує узгодженість у мотивації, світогляді та практичних навичках. Одним із ключових аспектів цієї готовності є інтеграція знань, умінь і особистісних рис, що формують професійну ідентичність. Саме тому проблема інтегративності тісно пов'язана з темою самоідентифікації в межах обраного фаху. На формування професійної готовності значною мірою впливають усвідомлення власних цілей у сфері діяльності, прагнення до глибокого розуміння сутності професії, а також засвоєння фундаментальних знань і професійних стандартів.

Становлення майбутнього психолога неможливе без розвитку здатності діяти за професійним зразком, усвідомлення меж своїх можливостей, уміння встановлювати робочі контакти. Це дозволяє майбутньому фахівцю почуватися впевнено в межах професійного середовища. Досягнення особистих цілей у професії, реалізація автономної діяльності, формування індивідуального підходу, здатність до вільного й творчого виконання завдань, усе це свідчить про високий рівень професійної зрілості. Професія психолога передбачає глибоку внутрішню відповідальність: щоб допомагати іншим, фахівець має володіти глибокими знаннями про себе. Саме тому саморозвиток є невід'ємною складовою професійної підготовки. Психологічна готовність тісно переплітається з процесом професійної ідентифікації, що відображає інтеграцію цінностей, знань і мотиваційних установок. Такий підхід дозволяє молодому спеціалісту визнати себе носієм професійної ролі.

Серед чинників, що впливають на готовність до професійної реалізації, варто виділити як особистісні характеристики, так і зовнішнє середовище: якість освітнього процесу, соціальний запит на психологічні послуги, рівень поширення психологічної культури в суспільстві. У рамках свого дослідження Т. Ямчук застосовує інтегративний підхід до вивчення готовності студентів психологічних спеціальностей. Вона використовує набір психодіагностичних методик: тест-самоопис «Хто я?» (М. Кун і Т. Макпартленд), опитувальник самовідношення (В. Столін, С. Пантелеєв), тест самоактуалізації (Е. Шостром), методику оцінки самооцінки особистості (С. Будассі), дослідження егоцентризму (Н. Фетіскін), аналіз професійної ідентичності (Л. Шнейдер), діагностику мотивації професійної діяльності (К. Замфір), опитувальник ставлення до професії (В. Ядов). А. Мудрик доповнює цю концепцію власним варіантом діагностики, зосередженим на особистісних та комунікативних якостях майбутніх психологів. Серед інструментів він використовує методику визначення комунікативно-характерологічних рис (Л. Уманський, А. Лутошкін та ін.), інструмент для оцінки організаторських здібностей, опитувальник багатовимірного аналізу відповідальності (за В. Прядеїним), опитувальник мотиваційних впливів на вибір професії (адаптація О. Сидоренко за Д. Барбуто та Р. Сколком). Ідею комплексного підходу до оцінки готовності до професійної діяльності підтримує і О. Романенко. Вона розробляє багаторівневу систему оцінки, яка охоплює зовнішні та внутрішні параметри. Зовнішній рівень визначається академічною успішністю, а внутрішній охоплює когнітивний, мотиваційний і особистісний компоненти. Романенко рекомендує починати діагностику з третього курсу, коли студент уже має базу знань із фаху. Когнітивний блок дозволяє оцінити засвоєння навчального матеріалу, рівень розуміння професійної ролі. Мотиваційний компонент визначається через аналіз провідних мотивів: внутрішніх (наприклад, бажання допомагати, саморе-

алізація) чи зовнішніх (статус, престиж). Для цього авторка пропонує анкетування за модифікованим опитувальником А. Реана та В. Якуніна, що дозволяє виявити основні типи мотивації: комунікативну, уникнення, престижну, професійну, творчу та соціальну. Особистісно-індивідуальний блок дослідження включає діагностику якостей, необхідних для професійної взаємодії, зокрема відповідальності, адаптивності, здатності до суб'єктної позиції. Для цього рекомендується застосовувати методику, що дозволяє дослідити рівень суб'єктивного контролю, а також опитувальник «Адаптивність», який вивчає соціально-психологічні ресурси особистості. Особлива увага приділяється психологічній стійкості, моральній нормативності та здатності до емоційного регулювання, якості, що є критично важливими в професійній діяльності психолога.

Поведінкова регуляція відображає здатність індивіда ефективно взаємодіяти з соціальним оточенням. Вона формується під впливом таких факторів, як самооцінка, рівень емоційної та нервово-психічної стабільності, а також наявність підтримки з боку значущих осіб (соціального схвалення). Комунікативний потенціал особистості, у свою чергу, залежить від попереднього досвіду спілкування та ступеня схильності до конфліктів, що безпосередньо впливає на якість побудови міжособистісних контактів. Такий підхід дозволяє комплексно оцінити рівень когнітивного розвитку, особистісних характеристик та мотиваційної структури, які визначають готовність до професійної самореалізації.

На думку Н. Мишко, підготовка майбутніх фахівців-психологів, особливо тих, хто здобуває другу вищу освіту, доцільно досліджується через методику в основі якої – оцінка здатності людини застосовувати власні уміння, а також ставлення до певних видів професійної діяльності та особистих уподобань у майбутній кар'єрі: «в основу було покладено принцип оцінки особою своїх можливостей у реалізації умінь; свого реального, сформованого на основі особистого досвіду, емоційного ставлення, що виникає при виконанні описаних в опитувальнику видів діяльності; своїх професійних уподобань у майбутній професійній діяльності» [9, с. 150]. Особливо ефективною дана методика є для представників професійного типу «людина–людина», де ключовим є усвідомлення особистісної відповідності обраній сфері.

Формування готовності до психологічної діяльності відбувається поетапно: спочатку через постановку мети, зумовлену мотивацією, далі планування дій, створення моделей поведінки, після чого здійснюється практична реалізація.

Особливість роботи практичного психолога полягає в тому, що саме його особистість виступає основним інструментом впливу. Ця діяльність вимагає щирого залучення, високого рівня емпатії та відданості справі. За твердженням О. Шолоха, зміст психологічної готовності характеризується зв'язком інтелектуального й емоційного в сфері розвитку особистості: «зміст психологічної готов-

ності визначає характер зв'язку між знаннями професійно-етичного особистісного змісту діяльності і його переживаннями. Не можна обмежуватись тільки накопиченням знань і розвитком інтелекту. Не менше уваги треба приділяти і емоційній стороні, формуванню культури почуттів» [10, с. 164]. Автор стверджує, що успішного психолога формують такі якості як комунікативність, загальна інтелектуальна обдарованість, соціальна сміливість, проникливість.

**Висновки.** Зважаючи на все вищезазначене, пропонуємо визначити основні складові компонентів психологічної готовності студентів-психологів до професійної діяльності в умовах війни. На нашу думку, структура представляє собою п'ять основних структурних компонентів: мотиваційно-вольовий, когнітивно-оперативний, соціально-психологічний, етико-аксіологічний та особистісна стресостійкість.

Щодо мотиваційно-вольового компоненту структури психологічної готовності майбутніх психологів в умовах війни, варто зазначити, що у прагненні стати фахівцем у галузі психології в умовах війни та післявоєнного відновлення виникає (має формуватись, як нагальна потреба) нове усвідомлення значущості цієї професії. Майбутній психолог повинен розуміти специфіку застосування знань у реальності, де постійно змінюються життєві обставини. Впевненість у себе, віра у власну компетентність та здатність приносити користь видається фундаментальними позиціями на основі яких вибудовується вся професійна траєкторія. Така внутрішня мотивація забезпечує готовність до навчання, адаптації та подолання викликів. Водночас, важливо, щоб особисті інтереси не суперечили етичним нормам професії. В сучасному українському суспільстві через особливу «розпіареність» професії психолога, як чогось супер-трендового та фінансово-обнадійливого, надмірна популярність психології іноді створює хибне уявлення про її суть, що, у свою чергу, формує недовіру до фахівців через низьку якість надання послуг у деяких випадках. Кожному, хто обирає професію психолога необхідно зважати на реальність в якій психолог більшою мірою не фантазійний образ «успішного успіху», а кропітка та складна робота в якій часто присутня проблема вигорання, або відчуття, що спеціальність «психологія» була обрана не раціонально, без глибокого усвідомлення всієї складності цієї місії на особистісному та суспільному шляху.

Здатність зберігати емоційну рівновагу в умовах постійного стресу є необхідною складовою готовності до професійної діяльності. Під час воєнних дій та в період відбудови країни психологам доводиться навчатися дистанційно, підтримувати самодисципліну, пристосовуватись до нестабільних побутових умов. Хронічне недосипання, тривожність, вірогідність частоті зміни середовища проживання та місця роботи, переживання за близьких – все це чинить потужний тиск. У таких

обставинах фахівець має не лише справлятися з власними труднощами, а й бути ресурсом для інших. Тому питання стресостійкості та резильєнтності фахівця є обов'язковою умовою його психологічної готовності до професії.

Навчання майбутнього психолога не обмежується засвоєнням академічних знань, воно передбачає безперервне професійне зростання. Війна вимагає від фахівця переосмислення класичних підходів, інтеграції нових знань і методик, що відповідають реаліям воєнного стану. Відкритість до постійного оновлення, готовність навчатися упродовж життя – це ключові риси для ефективної діяльності в сучасних умовах. Вже зараз в університетські освітні програми спеціальності «психологія» впроваджено нові дисципліни присвячені проблемам реабілітації жертв збройних конфліктів, специфіці нейропсихологічної роботи з різними віковими категоріями, що формують нові підходи до діагностування та терапії. Саме відповідальне ставлення до постійної самоосвіти, впровадження нових здобутків науки в практичну сферу обумовлює важливість когнітивно-оперативного компонента як складової психологічної готовності психолога до професії.

Комунікативна зрілість, здатність до ефективної взаємодії в команді, конструктивне вирішення конфліктів передбачає ґрунтовність професійної зрілості психолога та уможлиблює успішність його діяльності. Уміння будувати довірливі стосунки як із колегами, так і з клієнтами є невід'ємною частиною роботи психолога. Тому, соціально-психологічний компонент є вагомим структурним елементом психологічної готовності.

Робота з військовими, волонтерами, переселенцями та людьми, які пережили окупацію, вимагає від психолога делікатності та глибокого розуміння соціально-політичного контексту. Питання моральних орієнтирів, особистісних переконань і життєвих сенсів неминуче постають під час консультацій. Фахівець має виявляти неупередженість, чуйність і водночас зберігати внутрішню стійкість, щоб не потрапити під вплив емоційного чи інформаційного тиску, зокрема й інформаційно-психологічних операцій.

Етико-аксіологічний компонент постає одним із найбільш спірних та складних для дослідження, але, на нашу думку, саме він є невід'ємною та вкрай важливою складовою загальної картини психологічної готовності майбутніх психологів до своєї професійної діяльності.

Спеціалісти, які безпосередньо кожного дня працюють з людьми для яких війна стала конкретним життєвим досвідом, а не певною політичною подією (військові, внутрішньо переміщені особи, ті, хто перебував на окупованих територіях та інші), стверджують, що дуже часто чують питання особливо від військових – «заради чого? чому одні віддають свої життя поки інші ним насолоджуються? чому в країні хтось стає інвалідом і шукає по волонтерських організаціях кошти на протезування, а хтось продовжує реалізовувати

свою корупційну діяльність при владі?». Звичайно, психолог не несе відповідальності за все, що відбувається у світі, не має бути політичним аналітиком чи спеціалістом з історії, але й жити в окремій інформаційній бульбашці, ігнорувати виклики сьогодення він не може і не має. Потрібно залишатися не просто професіоналом своєї справи, але й бути громадянином своєї країни у всій повноті цього поняття. Та і, звісно, потрібно мати високий рівень критичного мислення, яке, по-суті – єдиний інструмент самозбереження свого емоційного стану у часи щоденних випробувань, що генеруються засобами масової інформації та нестабільністю соціо-економічного та політичного середовища.

#### ЛІТЕРАТУРА:

1. Романенко О.В. Діагностика готовності майбутнього спеціального психолога до професійної діяльності на етапі навчання у вищому навчальному закладі. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки): Збірник наукових праць*. Вип. №8 (2016). С. 216–224. URL: <https://aqce.com.ua/vipusk-n8-2017/romanenko-ov-diagnostika-gotovnosti-majbutnogo-specialnogo-psihologa.html> (дата звернення 28.05.2025)
2. Комар Т., Горенко М. Психологічні особливості готовності майбутніх психологів до консультативної діяльності. *Психологічний журнал*. 2023. №3 С. 25–31.
3. Мудрик А. Б. Психологічна готовність до професійної діяльності майбутніх психологів. Актуальні проблеми соціалізації особистості: матеріали II науково-практичного семінару (20 травня 2015 року) за заг. ред. Л. В. Засєкіної. Луцьк : ПП Іванюк В.П., 2015. С. 58–62.
4. Ямчук Т. Ю. Психологічні чинники розвитку професійної самоідентичності майбутніх психологів: дис. ... канд. псих. наук: 19.00.07. Київ, 2017. 229 с.
5. Пов'якель Н. І. Саморегуляція професійного мислення в системі фахової підготовки практичних психологів: автореф. дис. ... докт. психол. наук: 19.00.07 Київ, 2004. 40 с.
6. Чепельова Н.В. Розуміння та інтерпретація соціокультурного досвіду в контексті постнекласичної парадигми. *Наукові студії із соціальної та політичної психології: збірник статей АПН України; Ін-т соціальної та політичної психології*. Київ, 2009. Вип. 22 (25). С. 3–11.
7. Ямчук. Т. Ю. Модель розвитку професійної самоідентичності. *Міжнародний науковий журнал*. Київ, 2016. Вип. 6. Том 3. С. 86–89.
8. Тарасова І. О. Стан дослідження проблеми готовності психолога до корекційно-відновлювальної роботи з постраждалими внаслідок війни. *Освітньо-науковий простір*. Вип. 5 (2 – 2023) С. 168–176.
9. Мишко Н.М. Дослідження психологічної готовності до професійної діяльності майбутніх психологів, які здобувають другу вищу освіту. *Наука і освіта*, 2016. №2–3. С. 149–155.
10. Шолох О. А. Формування особистісної готовності майбутніх психологів до професійної діяльності. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*. 2018. Вип. 150. С. 162–166. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP\\_2018\\_150\\_40](http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2018_150_40) (дата звернення 28.05.2025)